

اخلاق الاهی

جلد ہفدہم - آثار مشترک قوای سہ گانہ نفس)

(بخش دہم - پیوند با معصومان (ع))

آیت اللہ العظمیٰ مجتبیٰ مہمانی

تدوین و تحریر: بہمن شریف

زیر نظر: علی اکبر رشاد

www.ketab.ir

اخلاق الاهی

(جلد هفدهم - آثار مشترک قوای سه‌گانه نفس)

(بخش دهم - پیوند با معصومان (ع))

آیت‌الله العظمی مجتبی‌ی تهرانی

تدوین و تحریر: بهمن شریفزاده

بیرنظر: علی اکبر رشاد

سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

مترجم: حمید سجفی

چهارمین نسخه شماره ۹۶ شماره ۳۰۰ نسخه

شمارگان اول تا چهارم: ۱۰۰ نسخه

قیمت: تومان

چاپ و صفحه‌بندی: هنگام

سرشناسه: تهرانی، مجتبی - ۳۰۵

عنوان و نام پدیدآور: اخلاق الاهی / مجتبی تهرانی؛ تدوین و تحریر: بهمن شریفزاده، علی اکبر رشاد

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۱.

شابک: چ. ۱: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۱۶۲-۷؛ چ. ۲: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۱۶۲-۷؛ چ. ۳: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۱۶۲-۷؛ چ. ۴: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۱۶۲-۷؛ چ. ۵: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۱۶۲-۷؛ چ. ۶: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۱۶۲-۷؛ چ. ۷: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۱۶۲-۷؛ چ. ۸: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۱۶۲-۷؛ چ. ۹: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۱۶۲-۷؛ چ. ۱۰: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۱۶۲-۷

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: فهرست‌نویسی بر اساس جلد چهارم، ۱۳۸۹.

یادداشت: پشت جلد به انگلیسی. Theological ethics : Mojtaba Tehrani.

یادداشت: تدوین و تحریر جلد چهارم، پنجم، بیست و هفتم و هشتم توسط بهمن شریفزاده انجام گرفته است.

یادداشت: تدوین و تحریر جلد اول و دهم توسط محمدرضا جباران انجام گرفته است.

یادداشت: کتابخانه، همچنین به صورت زیرنویس. یادداشت: نمایه.

موضوع: قرآن — اخلاق. موضوع: اخلاق اسلامی. موضوع: احادیث اخلاق — قرن ۱۴.

شناسه افزوده: شریفزاده، بهمن، تدوین‌گر. شناسه افزوده: جباران، محمدرضا، ۱۳۳۷-، تدوین‌گر.

شناسه افزوده: رشاد، علی اکبر، ۱۳۳۵-، ناظر.

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

ردمبندی کنگره: ی. ۱۳۰۰ ۳ الف ۸۷۷/۴۸۸ BP۲۴۸

ردمبندی دیوپی: ۳۹۷/۶۱

شماره کتابشناسی ملی: ۱۷۹۶۷۷۴

تهران: تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۰۲۵۴۰۵۸۵۰ - ۰۴۴۶۰۸۸۷۳

همه حقوق محفوظ است

فهرست

۱۵۰	مقدمه سرپرست تحقیق
۲۵	مقدمه محقق
۲۷	درآمد
۲۹	فصل اول، تعریف پیوند با معصومان (ع)
۳۱	فصل دوم، اقسام پیوند با معصومان (ع)
۳۱	ا. اقسام به اعتبار واسطه در پیوند
۳۱	۱. پیوند مستقیم
۳۱	۲. پیوند غیر مستقیم
۳۱	یک. جانشینان خاص و عام معصومان (ع)
۳۲	دو. خویشاوندان معصومان (ع) (سادات)
۳۲	سه. یاران و دوست داران معصومان (ع)
۳۲	ب. اقسام به اعتبار چیزی که به آن پیوند می‌شود
۳۲	۱. رعایت حق
۳۳	۲. اعمال لطف
۳۳	ج. اقسام به اعتبار شکل پیوند
۳۳	۱. پیوند به جسم و جان
۳۳	۲. پیوند به رفتار
۳۳	۳. پیوند به ترک رفتار

- د. اقسام به اعتبار زمان ۳۳
- ه. اقسام به اعتبار درون و بیرون ۳۴
۱. پیوند درونی (قلبی) ۳۴
- یک. محبت ۳۴
- دو. اعتقاد ۳۴
- سه. توجه ۳۴
۲. پیوند بیرونی (رفتاری) ۳۵
- و. اقسام به اعتبار مراتب پیوند ۳۵
۱. محبت عام (بسیار داشتن) ۳۵
۲. تشیع (پیروی کردن) ۳۶
- فصل سوم، نشانه‌های پیوند کنندگان با معصومان (ع) ۳۹
- نشانه‌های شیعه ۳۹
۱. خداشناس و دین آگاه ۴۱
۲. اطاعت همیشگی از خداوند و معصومان (ع) ۴۲
۳. پاکیزگی از کینه، فریب و تباهی ۴۶
۴. اهل نماز اول وقت، نوافل، تهجد و ذکر ۴۷
۵. اهل زهد، قناعت و صیام ۵۲
۶. سربلندی و محبوبیت ۵۴
۷. بخشندگی، ایثار و تکریم ۵۵
۸. شجاعت و دلیری ۵۸
۹. اهل سکوت شایسته و گویا به فضایل پیشوایان (ع) ۵۹
۱۰. شاد در شادی معصومان (ع) و اندوهگین در اندوه ایشان (ع) ۶۱
۱۱. بذل جان و مال در راه معصومان (ع) ۶۲
- فصل چهارم، ستایش پیوند با پیشوایان معصوم (ع) ۶۵

- ۷۴ برتری پیوند با سادات از پیوند با رجم
- ۷۶ ستایش پیوند با معصومان(ع) پس از وفات ایشان
- ۷۷ ستایش پیوند قلبی با معصومان(ع)
- ۸۰ شرایط ارزشمندی محبت به معصومان(ع)
- ۸۰ ۱. دوست داشتن برای خدا
- ۸۳ ۲. دوست نداشتن دشمنان
- ۸۵ ۳. بیزاری جستن از دشمنان و دشمن با آنها
- ۸۷ ۴. درست داشتن دوستان
- ۸۸ ۵. دوستی کردن با دوستان
- ۹۰ ۶. ابراز دوستی پیش ازین(ع)
- ۹۲ ۷. اطاعت از خدا
- ۹۵ ۸. اطاعت و پیروی از معصومان(ع)
- ۹۹ ۹. ملازمت اطاعت از خدا با پیروی از معصومان(ع)
- ۱۰۱ ستایش زیارت قبور معصومان(ع)
- ۱۰۴ تفاوت فضیلت در زیارت قبور معصومان(ع)
- ۱۰۸ ستایش آباد ساختن و نگهداری مزار معصومان(ع)
- ۱۱۰ ستایش پیوند به یاد کردن
- ۱۱۱ الف. یادآوری حقوق و فضایل
- ۱۱۴ ب. یادآوری مصیبت‌ها
- ۱۱۵ یادآوری فردی و گروهی (اقامة عزا)
- ۱۲۵ تفاوت مراتب مصیبت معصومان(ع)
- ۱۳۴ ستایش پیوند به بیزاری جستن از دشمنان
- ۱۳۹ ستایش پیوند به سلام کردن و رعایت آداب
- ۱۴۳ ستایش پیوند به نامیدن فرزندان به نام‌های معصومان(ع)

- ستایش پیوند به توسل در دعا ۱۴۴
- توسل به معصومان(ع)، شیوه پیامبران ۱۵۱
- توسل به معصومان(ع)، تعلیم خدا به پیامبران ۱۵۵
- توسل معصوم(ع) به اصحاب کساء(ع) ۱۵۹
- توسل در قالب نوشتار ۱۵۹
- توسل به معصومان(ع) در همه حوائج ۱۶۱
- فصل پنجم: حقوق معصومان(ع) ۱۶۳
- حق یکم: دوست داشتن و مهرورزیدن ۱۶۵
- حق دوم: ولایت و پرستش ۱۶۷
- حق سوم: فرمان برداری و تبعیت ۱۶۹
- حق چهارم: نصیحت پذیری و پندآموزی ۱۷۳
- حق پنجم: خمس ۱۷۴
- حق ششم: رعایت احترام و آداب ۱۷۶
- أ. اذن ورود و خروج ۱۷۶
- ب. ادب فراخواندن و سخن گفتن ۱۷۸
۲. ادب صلوات ۱۸۱
- آداب فرستادن صلوات ۱۸۵
۱. کامل بودن ۱۸۵
۲. بلند کردن صدا ۱۹۰
۳. پیشی نگرفتن از ایشان(ع) ۱۹۰
۴. پاکیزگی در هنگام دیدار ۱۹۵
- پایداری حرمت زمان حیات پس از وفات ۱۹۵
- حق هفتم: زیارت قبور ایشان(ع) ۱۹۹
- زیارت معصومان(ع) از راه دور ۲۰۱

- آداب زیارت و زائر ۲۰۲
۱. پاکیزگی با غسل یا وضو ۲۰۳
۲. پاکیزگی لباس ۲۰۴
۳. خوشبو ساختن خود ۲۰۶
۴. برهنه کردن پا ۲۰۶
۵. شهادتین در آستانه مزار ۲۰۷
۶. اذن دخول به مزار ۲۰۷
۷. تکبیر پس از دیدن قبر ۲۰۸
۸. ابراز ارادت با نماز ته‌ترین کلمات (زیارت به مأثور) ۲۰۸
۹. آرامش و آسایش در مکه دار ۲۰۹
۱۰. خوش خلقی و کم‌ریزی با همراهان و دیگر زائران ۲۱۰
- فصل ششم، ریشه‌های پیوند با معصومان (ع) ۲۱۱
- أ. ریشه‌انگیزی ۲۱۱
- ب. ریشه‌های غیرانگیزی ۲۱۱
۱. فطرت ۲۱۱
۲. معرفت و محبت ۲۱۶
- فصل هفتم، پیامدهای پیوند با معصومان (ع) ۲۱۷
- پیامدهای محبت و تشیع ۲۱۷
- أ. پیامدهای دنیایی ۲۱۸
۱. پیامدهای فردی ۲۱۸
- یک. آگاهی و معرفت به حقایق دین ۲۱۸
- دو. حفظ و تصحیح باور، اخلاق و رفتار ۲۲۰
- انواع انحراف ۲۲۱
- سه. جریان چشمه‌های حکمت بر زبان ۲۲۷

- ۲۲۸ چهار. تجدید و تکمیل ایمان.
- ۲۲۹ پنج. پیدایی زهد، ورع، توکل و خصلت‌های نیک دیگر.
- ۲۳۰ شش. محبوبیت و منظور نظر بودن نزد معصومان (ع).
- ۲۳۱ هفت. قرارگرفتن در شمار اهل بیت.
- ۲۳۸ هشت. محبوبیت و برترین مقام نزد خدا.
- ۲۴۱ نه. خشنودی خدا.
- ۲۴۱ ده. زندگی و مرگ متعالی.
- ۲۴۳ یازده. توفیق توبه.
- ۲۴۶ دوازده. نزول رحمت.
- ۲۴۶ ۲. پیامدهای اسداعی.
- ۲۴۶ یک. سرافرازی حق و ناردی باطل.
- ۲۴۷ دو. برپایی عدالت، سنت و امامت.
- ۲۵۳ سه. حفظ وحدت.
- ۲۵۵ ب. پیامدهای آخرتی.
- ۲۵۵ ۱. نعمت و آسایش در هنگام مرگ و عالم قبر.
- ۲۵۸ ۲. دیدار شایسته معصوم (ع) هنگام مرگ و قیامت.
- ۲۶۲ ۳. رهایی از عذاب قبر.
- ۲۶۳ ۴. آموزش طلبیدن فرشتگان.
- ۲۶۳ ۵. آموزش گناهان.
- ۲۷۰ ۶. زیارتگاه فرشتگان.
- ۲۷۱ ۷. عبور آسان از مواقف قیامت (میزان، صراط و...).
- ۲۷۵ ۸. پذیرفته شدن طاعت‌ها.
- ۲۸۳ ۹. ورود به بهشت.
- ۲۸۴ ویژگی‌های ورود شیعیان به بهشت.

- یک. تقدّم ۲۸۴
- دو. تجلیل ۲۸۵
- سه. بدون حساب ۲۸۶
۱۰. بهره‌مندی از شفاعت و حصول مقام آن ۲۸۸
۱۱. همراهی با معصومان(ع) ۲۹۱
۱۲. زیر سایه عرش با شهیدان و صدیقان ۲۹۸
۱۳. منندوم فرشتگان ۲۹۸
۱۴. درجات عالی ۲۹۹
۱۵. کسب پاداش همه نندگان خدا ۳۰۱
- پیامدهای دیدار ۳۰۲
۱. شفاعت رسول خدا(ص) و ایمانی از هراس‌های قیامت ۳۰۲
۲. رهایی از گناهان ۳۰۴
۳. درجه عالی و ورود به بهشت ۳۰۵
۴. توانایی بر شفاعت ۳۰۶
- پیامدهای پیوند به اموال ۳۰۶
۱. برآورده شدن حاجت‌ها ۳۰۶
۲. شفاعت ۳۰۷
- پیامدهای یادکردن ۳۰۷
- أ. پیامدهای یادآوری فضیلت‌ها و کرامت‌ها ۳۰۸
- یک. درمان دردها ۳۰۸
- دو. لطمه بر ابلیس ۳۱۰
- سه. طلب آمرزش فرشته آسمانی ۳۱۱
- ب. پیامدهای یادآوری مصیبت‌ها ۳۱۱
- أ. پیامدهای دنیایی ۳۱۱

- ۳۱۱ ۱. رحمت الاهی
- ۳۱۲ ۲. نفرت از ستم‌گران
- ۳۱۲ ب. پیامدهای آخرتی
- ۳۱۲ ۱. شادی در هنگام مرگ
- ۳۱۴ ۲. آمرزش گناهان
- ۳۱۵ ۳. فاصله گرفتن از دوزخ
- ۳۱۶ ۴. نامت در بهشت
- ۳۱۷ پیامدهای بیزاری جستن از دشمنان
- ۳۱۷ ۱. آمرزش الاهی و درود خدا و فرشتگان
- ۳۱۹ ۲. قرب به خدا
- ۳۲۰ ۳. حسنات، درجابت و گذشت‌های بسیار
- ۳۲۰ پیامدهای صلوات
- ۳۲۰ أ. پیامدهای دنیایی
- ۳۲۰ ۱. خشنودی خدا
- ۳۲۱ ۲. قرب به خدا و رسولش (ص)
- ۳۲۲ ۳. اجابت دعا
- ۳۲۴ ۴. نابودی نفاق
- ۳۲۵ ۵. پاکیزگی و رشد اعمال
- ۳۲۵ ۶. وسعت در روزی
- ۳۲۶ ۷. درود خدا و فرشتگان
- ۳۲۸ ۸. عاقبت
- ۳۲۹ ب. پیامدهای آخرتی صلوات
- ۳۲۹ ۱. بشارت در هنگام مرگ
- ۳۲۹ ۲. روشنایی قبر و قیامت

۳. ثبت حسنات بسیار ۳۳۰
۴. نابودی گناهان ثبت شده ۳۳۰
۵. سنگینی کفّه خوبی‌ها ۳۳۲
۶. شفاعت ۳۳۳
۷. ایمنی از دوزخ ۳۳۳
۸. ورود به بهشت ۳۳۴
- پیامدهای توسّل ۳۳۵
۱. ا. بابت دعا ۳۳۵
۲. بندگی و معصیت خدا ۳۳۶
۳. رستگاری ۳۳۷
- فصل هشتم، راه‌های تحصیل نبوت یا معصومان (ع) ۳۳۹
- أ. راه علمی ۳۳۹
۱. آگاهی از خصال معصومان (ع) ۳۳۹
۲. آگاهی از پیامدهای خوب پیوستن ۳۴۰
۳. آگاهی از پیامدهای بدگستن ۳۴۱
- ب. راه عملی ۳۴۲
- منابع ۳۴۵
- نمایه ۳۴۹
- فهرست آیات ۳۷۵
- فهرست روایات شیعه ۳۸۱
- فهرست روایات اهل سنت ۴۰۱

مقدمه سرپرست تحقیق

هَجَرْتَهُمْ أَنْ يَلْمُوا عَلَى حَقِيقَةِ الْبَصِيرَةِ، وَبَاشَرُوا رُوحَ الْيَقِينِ، وَاسْتَعْلَنُوا مَا اسْتَعْفَوْهُ
الْمُتَزَلِّينَ، وَآنَسُوا بِمَا اسْتَوْحَشَ مِنْهُ الْجَاهِلُونَ، وَصَحَّبُوا الدُّنْيَا بِأَبْدَانِ أَرْوَاحِهَا مُعَلَّقَةً
بِالْمَحَلِّ الْأَعْلَى . . .

وجود فرهمند و فرازمدار، فرمانه ما، فقیه عارف، حجة الحق، آیت الله معظم مجتبی
تهرانی - دام ظلّه - همچون کوهستان است که بر دامنه های نشاط انگیز و طراوت خیز آن،
چشمه ساران زلالی جاری است که شریعت انبیا، دل های تشنه فقه و شریعت و آبشخور خیل
جان های شیفته و شائق اخلاق و سلوک است.

سال هاست که کرسی درس های فقه و اصول استاد، رکنی است بر سطوح عالی حوزه علمی تهران
و مجمع فضیلتی مجده و مستعد ام القرای انقلاب اسلامی است. سر صدم، طلاب جان تشنه در
محضر درس استاد، حاضر و سیراب از آن خارج می شوند.

از دیرباز، محفل اشراقی درس های اخلاق و عرفان معظم له، کانون تجلی توحید، طالب طهارت
و معرفت است:

وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ.^۱

سال هاست که هزاران جوان از سرچشمه صافی تعلیمات شرقانی استاد، سیراب و سرشار
می شوند و بوته انفاس قدسی و مواعظ بالغة او، نفس های مستعد و قلب های معده را می گدازد و

۱. نهج البلاغه: تصحیح صبحی صالح: کلمه ۱۴۷، ص ۴۹۷.

جان‌ها و دل‌های گداخته را تزکیه می‌سازد:

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ^۱

چراکه استاد خود تندیس پارسایی و تجسم ساده‌زیستی‌ست، و مظهر نفسانیت‌ستیزی و جاه‌گریزی و مجمع علم و عمل است.

زمانه افسر رندی نداد جز به کسی که سرفرازی عالم در این کله دانست

بر آستانه میخانه هر که یافت ره می ز فیض جام جم اسرار خانقه دانست

استاد ما را شاگردان برجسته حضرت امام خمینی - سلام‌الله و رضوانه علیه - و از موارث معنوی آن بزرگواران از ساقه‌های آن طوبای طیبه به‌شمار می‌رود که بر اثر الفت و مؤانست ممتد با آن حضرت در شریعت فقهی، اخلاقی و عرفانی او فانی شده است.

تُوِي أَكْلَهَا لِمَنْ يَأْتِيهَا^۲

هم از این روست که خوب چیدن، مضر تعلیم و تربیتش، از او رایحه روح خدا را به دماغ جان می‌شنوند.

أُوْلَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنَّا^۳

فیض روح‌القدس را باز مدد فرماید. ^۱ قرآن هم بکنند آنچه مسیحا می‌کرد

درس‌های معنوی استاد، از جنس اخلاق نظری و سزاعی رایج نیست و همچنین تعلیمات سلوکی ایشان با عرفان مسلکی نسبتی ندارد؛ درس‌های او فراتر از برداشته‌های تقلیدی اخلاق فلسفی و یونانی است؛ مباحث استاد آمیزه‌ای از اخلاق نبوی و عرفان علوی است که با اتکا به منطق اجتهاد، از زلال آیات و روایات برگرفته و با رعایت نیاز نسل امروز، سامان یافته و از جویبار لسان معظم‌له در کام تشنه طالبان سلوک فرومی‌ریزد.

فَطُوبَى لِمَنْ تَمَّ طُوبَى لَهُمْ هَنِيئاً لَأَرْبَابِ النَّعِيمِ نَعِيمُهُمْ

مجموعه مباحث چندین‌ساله اخلاقی و عرفانی استاد، از دوهزار و پانصد درس فراتر رفته و

۱. ق: ۳۷.

۲. ابراهیم: ۲۵.

۳. مجادله: ۲۲.

این کوثر جوشان همچنان در فیضان و جریان است. از سر حسن ظن به تلمیذ بی بضاعت خویش، این ذخیره گران بها را برای تنقیح، تدوین و انتشار، به این کمترین واگذار فرمودند؛ بنده نیز از تنی چند از دوستان فاضل تقاضا کردم تا طبق چارچوب و فرایندی که تنظیم و در اختیارشان قرار گرفت، درسها را تحت نظارت، پرداخته و به سامان کرده، برای نشر آماده سازند، و بدین ترتیب کار آغاز شد؛ مباحث اخلاقی با عنوان *اخلاق الاهی* در دست تدوین و انتشار است. مباحث عرفانی نیز که با عنوان *سیر و سلوک* و به ده مجلد بالغ می شود، ارائه خواهد شد.

اما به دلیل دشواری های خاص، تبدیل مباحث شفاهی القاشده در جلسات عمومی، به متون منقح، منسجم و مرئوس - آن سان که به قول خواجه: عوام بفهمند و خواص بیسندند - کار به درازا کشید؛ در یک مرحله در دفتر *سلسله سیر و سلوک* با مباشرت خود حقیر سامان گرفت و عرضه شد، چهار مجلد نیز از *سلسله سیر و سلوک* به عنوان *اخلاق الاهی* به عنوان جلد چهارم با موضوع «آفات زبان» (بخش اول)؛ جلد پنجم با موضوع «آفات زبان» (بخش دوم)؛ جلد بیست و هفتم با موضوع «پیوند با معصومان علیهم السلام»؛ و نیز جلد بیست و هشتم با موضوع «پیوند با اهل ایمان» منتشر شد. این مجلدات با استقبال درخوری مواجه گشت، به چندین زبان ترجمه شد و ستایش و سپاس نخبگان و طبقات فرهنگی دیگر را در پی داشت.

تدوین و آماده سازی مجموعه *اخلاق الاهی* و *سلسله سیر و سلوک* به ترتیب زیر صورت می بندد:

۱. پیاده سازی درس های شفاهی: تاکنون نزدیک به دوهزار درس از نوار پیاپی شده است؛
۲. پردازش ابتدایی: لحن شفاهی و محاوره ای درسها به نثر کتابتی تغییر می یابد؛
۳. بازنگاری ادبی: متن پردازش شده با اعمال دقت های ادبی بازنویسی می شود؛
۴. مصدریابی: منبع شواهد و مستندات ارائه شده از سوی استاد، شناسایی شده، ثبت می شود و در پاورقی درج می شود؛
۵. تکثیر و تکمیل مستندات: افزون بر اسناد ارائه شده از سوی استاد، شواهد دیگری برای مباحث، شناسایی و اضافه می شود؛ همچنین برای قسمت هایی که شاهد و سندی ذکر نشده، اسناد

و شواهد لازم، شناسایی و درج می‌گردد؛ (توضیح اینکه استاد خود استاد بسیاری برای مباحث خویش جمع‌آوری می‌کنند، لکن به علت محدودیت ظرفیت جلسه درس از ذکر همه آنها خودداری می‌کنند، لاجرم در مقام تدوین، این نقیصه برطرف می‌شود)؛

۶. مراجعه و افزایش احادیث عامه: با توجه به برنامه ترجمه مجموعه به زبان‌های دیگر، در ازای شواهد و اسناد شیعی، حدالمقدور، احادیث منقول از طرق اهل سنت در زمینه مباحث افزوده می‌شود؛

۷. ساختار بندی و ساختار بندی: بحث به شاخه‌های «اصلی»، «فرعی» و «جزئی» گوناگون دسته‌بندی شده و نظم و ترتیب منطقی و فنی بین قسمت‌های مختلف ایجاد شده به صورت اثر مکتوب سامان می‌یابد، راین روی ساختار کلی فضیلت‌ها و رذیلت‌ها در هر مبحث، فی‌الجمله به شرح زیر صورت می‌گیرد:

۷-۱. بررسی کلیات، شامل

- تعریف و مفهوم‌شناسی لغوی و اصطلاحی؛

- مقایسه مفهوم مورد بحث با واژه‌ها و مفاهیم مقابل؛

- ستایش‌ها و نکوهش‌ها درباره مبحث؛

- نسبت‌ها و ترابط هر فضیلت و رذیلت با فضیلت‌ها و رذیلت‌های دیگر.

۷-۱-۲. بررسی اقسام، انواع و مراتب، شامل همه تقسیماتی که بر موضوع بحث، به اعتبارات

و ملاک‌های مختلف عارض می‌شود.

۷-۳. بررسی مبانی، مناشی، زمینه‌ها و ریشه‌ها.

۷-۴. بررسی علایم، آثار و پیامدها.

۷-۵. بررسی راه‌های دستیابی به فضیلت‌ها و درمان رذیلت‌ها.

۷-۶. پاسخ‌گویی به شبهه‌ها و اشکال‌ها.

۸. عنوان‌گذاری: عنوان‌های اصلی، فرعی و جزئی مطلب، برحسب موارد برای مطالب در

قالب بخش، فصل، و حروف ابجد و اعداد ریاضی تعیین می‌شود.

۹. تشریح، تعلیق و تذییل: مبهم بودن برخی مطالب برای برخی از مخاطبان که از پیچیدگی مباحث علمی نشئت می‌گیرد، شرح و بسط آنها را لازم و ضرور می‌نماید، از این‌رو در چنین مواقعی، گاه در متن و گاه در پاورقی به شرح و بسط، تعلیق و تذییل مطلب پرداخته می‌شود.

۱۰. تلطیف و تطبیق: از آنجا که مباحث اخلاقی برای اثرگذاری تدارک می‌شوند، تلاش بر آن است که از رهگذر افزودن حکایت‌هایی از سیره معصومان علیهم‌السلام و اشعار اخلاقی، بر جاذبه و لطافت مباحث افزوده شود؛ البته حکایت‌های سیروی، خود پشتوانه مباحث طرح‌شده قلمداد می‌شوند که نوعاً حکایت‌ها را استاد نیز به مناسبت به ذکر حکایت‌هایی از حضرات معصومین علیهم‌السلام مبادرت می‌ورزند.

۱۱. ترمیم و تکمیل: طالب گاه برخی از مباحث ناقص است و به افزودن فصل و بخشی نیاز دارد که با استفاده از منابع ادیب و معتبر و مطابق سبک استاد و در حد ضرورت به ترمیم و تکمیل آنها اقدام می‌شود.

۱۱-۱. برای مباحث اخلاقی به منابع دست اول استناد می‌شود؛ از قبیل: جامع‌السعادات، *المحجة البيضاء، إحياء علوم الدين، تهذيب الأخلاق و تطهير الأعراف، اخلاق ناصري و مجموعة وزام، و...* برای مباحث دیگر به کتب تاریخی، تفسیری و روایی معتبر از شبه سده نهم هجری استناد می‌شود.

۱۱-۲. در ارجاع‌دهی و فهرست‌نگاری منابع، از شیوه رایج پژوهشگاه پیروی می‌شود.

۱۲. ویرایش ادبی: پس از طی مراحل بالا، اثر به ویراستار ادبی سپرده می‌شود.

۱۳. نمایه‌پردازی: برای تسهیل دستیابی به مطالب مندرج در مجموعه، اصطلاحات مفاهیم مختلف فصول هر جلد، نمایه‌سازی مضمونی صورت می‌گیرد.

۱۴. ویراستاری علمی: اثر در اختیار فرد صاحب صلاحیت علمی و ادبی قرار می‌گیرد تا ویراستاری محتوایی و فنی نهایی بر آن اعمال شود.

۱۵. پس از سپری‌شدن مراحل چهارده‌گانه فوق، مجلدات تدوین‌یافته، برای نهایی‌شدن، در چهار مرحله، به شرح زیر مورد واری و مذاقه قرار می‌گیرد:

الف) بازخوانی اجمالی مدیر گروه اخلاق پژوهشگاه؛

(ب) بازیابی نهایی سرپرست تحقیق؛

(ج) ارزیابی ارزیابان گروه؛

(د) نظردهی و تصویب در شورای علمی گروه اخلاق.

در آغاز کار، بنا بر تفصیل و تکمیل گسترده‌تر مباحث بود؛ پیش‌بینی می‌شد شمار مجلدات از سی فراتر برود، اما اکنون بناست مجموعه از بیست جلد تجاوز نکند؛ از آنجاکه استاد در سیر القای درس‌ها به‌طور عمدۀ از *جامع‌السعادات میرزای نراقی* پیروی فرموده است، ساختار مباحث و ترتیب مجلدات به‌شرح زیر خواهد بود:

بخش یکم: مباحث فلسفه اخلاق و مبحث خرد.

بخش دوم: مباحث قوه شهویه، که چهار جلد را تشکیل خواهد داد؛ البته در این بخش، برخلاف مؤلف *جامع‌السعادات*، که مباحث قوه غضبیه را مقدم داشته است، براساس این نظر استاد که «قوه شهویه زودتر فعال می‌شود» مباحث قوه شهویه را مقدم داشته‌ایم.

بخش سوم: مباحث غضب، که شامل دو جلد خواهد شد.

بخش چهارم: آثار مشترک قوای سه‌گانه نفس، که برده جلد بالغ خواهد شد.

مباحث سلسله *اخلاق‌الاهی* که تاکنون چهار جلد از آن منتشر شده است، در نهایت به‌صورت زیر عرضه خواهد گشت:

جلد اول: شامل درآمدی بر اخلاق و مباحث خرد. چاپ‌شده.

جلد دوم: شامل مباحث قوه شهویه ۱ (شهوت‌طلبی، دنیاطلبی، جاه‌طلبی و...)

جلد سوم: مباحث قوه شهویه ۲ (زهّد، غنا، قناعت، سخاوت، خیانت و...)

جلد چهارم: مباحث قوه شهویه ۳ (آفات زبان ۱) چاپ‌شده.

جلد پنجم: مباحث قوه شهویه ۴ (آفات زبان ۲) چاپ‌شده.

جلد ششم: مباحث قوه غضبیه ۱ (شجاعت، تهور، حلم، خشم، مدارا، حسن خلق و...) چاپ‌شده.

جلد هفتم: مباحث قوه غضبیه ۲ (تواضع، تکبر، غرور، عجب، عصیت و...) چاپ‌شده.

جلد هشتم: آثار مشترک قوای سه‌گانه نفس ۱ (گناه، توبه و تقوا) چاپ‌شده.